

شماره: ۳۶۹۳۲

تاریخ: ۱۳۸۷/۸/۲۰

بسمه تعالی

**جهت اطلاع کلیه مدیران عامل محترم بانک‌های دولتی، غیردولتی و موسسه های اعتباری توسعه و
سینا ارسال گردید.**

به منظور کمک به اجرای موثر ماده ۳۸ از بسته سیاستی - نظارتی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - موضوع بخشنامه شماره ۲۲۰۵/هـ مورخ ۱۳۸۷/۵/۵ این بانک در خصوص آماده سازی بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی برای اعمال استانداردهای بال ۲، چنانکه استحضار دارند یکی از سه محور توافق نامه بال ۲، مربوط به الزامات سرمایه ای است. تجدید نظر در مقررات کفایت سرمایه، مستلزم انجام اصلاحاتی در نحوه ی محاسبه کفایت سرمایه است که از آن جمله تغییر در رویکرد روش ارزیابی مشتریان از روش اعمال ضرایب کلی ریسک به روش تعیین ضرایب براساس رتبه بندی هر مشتری می باشد.

عنایت دارند که انجام این مهم، نیازمند بسترسازی مناسب است و زمانی که موسسات یاد شده دارای فعالیت برون مرزی باشند، علاوه بر وضعیت ارزیابی ریسک اشخاصی که از موسسات خدمات اعتباری دریافت می نمایند ارزیابی وضعیت ریسک کشوری - کشور محل فعالیت آنها - نیز اهمیت یافته و می بایست در محاسبات مربوط برای اندازه گیری ریسک اعتباری منظور شود. ریسک کشوری به مثابه زیرشاخه ریسک اعتباری می بایست در محاسبه ضرایب دارایی های مخاطره آمیز و لحاظ آن در مخرج کسر کفایت سرمایه منظور شود.

مجموعه تدوین شده تحت عنوان "مجموعه رهنمودها برای مدیریت مؤثر ریسک کشوری" الزامات حداقلی را برای بانک ها و موسسات اعتباری که دارای فعالیت برون مرزی هستند یا دارای مشتریان حایز اهمیتی می باشند که حجم قابل ملاحظه ای از فعالیت برون مرزی دارند تعیین می کند و ضمن تعیین ضوابط و چارچوبی برای نظارت بر این ریسک، به شیوه ی مدیریت ریسک کشوری (شامل شناسایی، ارزیابی، اندازه گیری) می پردازد. و تعیین حدود

و پایش آنها و گزارش دهی مستمر از جمله اقدامات مؤثر برای کنترل این ریسک محسوب می‌شوند. در دوره‌ای که در این دستورالعمل تحت عنوان دوره گذار تعریف شده است، یعنی تا زمانی که اصلاحات لازم در دیگر اقلام تشکیل دهنده نسبت کفایت سرمایه انجام شود مقتضی است علاوه بر ارسال اطلاعات بر مبنای مقررات کفایت سرمایه موضوع بخشنامه های شماره مب/۱۹۶۴ و مب/۱۹۶۵ مورخ ۸۲/۱۱/۲۹ و نیز مقررات ذخیره گیری موضوع بخشنامه شماره مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۵، به منظور بسترسازی لازم برای اجرای مقررات بال ۲، اطلاعات مربوط به ریسک کشوری آن بانک/موسسه اعتباری به شرح جداول پیوست شماره ۲ مجموعه ارسالی به اداره نظارت بر موقعیت مالی بانک های این بانک ارسال شود.

خواهشمند است ضمن ابلاغ این دستورالعمل به تمامی واحدهای ذی ربط دستور فرمایید اقدامات لازم در زمینه پیاده سازی مفاد آن انجام شده و بر حسن اجرای آن نظارت فرمایید. /گ

اداره مطالعات و مقررات بانکی

صدیقه رهبر شمس کار

۳-۳۸۳۱

مهناز بهرامی

۳۸۱۶

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری

«اداره مطالعات و مقررات بانکی»

مجموعه رهنمودها

برای

«مدیریت مؤثر ریسک کشوری»

تدوین از: کارگروه تدوین مقررات احتیاطی

فهرست مطالب

۱- اهداف

۲- تعاریف

۳- چارچوب نظارتی ریسک کشوری

۳-۱- نظارت مؤثر هیات مدیره و مدیریت ارشد

۳-۲- خط‌مشی‌ها و رویه‌های مناسب برای مدیریت مؤثر ریسک کشوری

۳-۳- نظام گزارش‌دهی ریسک کشوری

۴- مدیریت ریسک کشوری

۴-۱- شناسایی و ارزیابی ریسک کشوری

۴-۲- اندازه‌گیری ریسک کشوری (با استفاده از روش‌های متداول از جمله رتبه‌بندی)

۴-۳- تعیین حدود

۴-۴- پایش و گزارش‌دهی ریسک کشوری

۵- ذخیره‌گیری

۶- دوره‌گذار

بسمه تعالی

**مجموعه رهنمودها
برای
مدیریت مؤثر ریسک کشوری**

۱- اهداف

در اجرای مؤثر بند الف از ماده ۱۰ قانون پولی و بانکی کشور، بند "ز" از ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم توسعه فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی در خصوص رعایت الزامات بین‌المللی در مورد نسبت کفایت سرمایه موسسات اعتباری و نیز بندهای ۲ و ۶ از ماده ۲ قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، مصوب شهریور ماه ۱۳۶۲ و به منظور پیشگیری از تسری آثار ناشی از تحولات نامطلوب سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشورهای خارجی بر موسسات اعتباری، و کمک به حفظ ثبات مالی شبکه بانکی کشور و تسهیل گردش مؤثر و کارآمد وجوه و اعتبارات - به ترتیبی که بازگشت منابع و تحصیل منافع حاصل از خدمات اعتباری ارایه شده، به حداکثر مطلوب افزایش یابد - "مجموعه رهنمودها برای مدیریت مؤثر ریسک کشوری" که از این پس به اختصار "رهنمود" نامیده می‌شود، تدوین می‌گردد.

۲- تعاریف

گستره شمول تعاریف ذیل، محدود به این رهنمود می‌باشد:

۲-۱- موسسه اعتباری: بانک یا موسسه اعتباری غیربانکی است که تحت عناوین مذکور از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مجوز دریافت نموده، تحت نظارت این بانک قرار دارد. این مجموعه ناظر بر موسسات اعتباری و واحدهای بانکی تابعه

و وابسته (موسسات اعتباری مستقل فرعی، شعب، باجه‌ها، سرپرستی‌ها و دفاتر نمایندگی) در خارج از کشور می‌باشد.

۲-۲- مدیریت ارشد: اعضای هیات عامل / مدیرعامل و آن گروه از کارکنان ارشد موسسه اعتباری است که مستقیماً زیر نظر هریک از اعضای هیات عامل / مدیرعامل قرار داشته، مسئولیت اجرای استراتژی‌ها و سیاست‌های مصوب هیات مدیره یا هیات عامل را حسب مورد برعهده دارند.

۲-۳- خدمات اعتباری: در این رهنمود، آن گروه از خدمات بانکی است که به موجب آن‌ها، موسسه اعتباری بخشی از منابع در اختیار خود را برای تامین نیازهای مالی طرف مقابل تخصیص داده، یا برای خود تعهد ایجاد می‌نماید.

۲-۴- طرف مقابل: شخص / اشخاص خارجی (اعم از حقیقی و حقوقی از جمله دولت‌ها و شرکت‌های خارجی) که به موجب استفاده از خدمات اعتباری به طور مستقیم یا غیرمستقیم به موسسه اعتباری متعهد می‌شود / می‌شوند. این تعریف، اشخاص ایرانی را که دارای فعالیت‌های برون مرزی قابل ملاحظه هستند نیز در بر می‌گیرد. موارد ذیل از جمله مصادیق طرف مقابل محسوب می‌شوند:

۱- دریافت کنندگان خدمات اعتباری (تعهد مستقیم)؛

۲- شخص / اشخاصی که تمامی یا بخشی از تعهدات دریافت کنندگان خدمات اعتباری را تعهد یا تضمین می‌کند / می‌کنند (تعهد غیرمستقیم)؛

۳- سایر موارد مانند مدیر شرکت مدنی و همچنین مدیون اصلی در اسناد خرید دین.

۲-۵- قصور: عدم ایفای به موقع تمام یا قسمتی از تعهدات ناشی از دریافت خدمات اعتباری، توسط طرف مقابل (به دلایلی همچون عدم تمایل، عدم توانایی مالی، وجود موانع درانجام تسویه و ...).

۶-۲- ریسک کشوری: احتمال بروز زیان ناشی از قصور طرف‌های مقابل و هرگونه تاثیر

منفی بر منافع موسسه اعتباری، به دلیل رویدادها و شرایط نامطلوب ناشی از تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در کشور محل فعالیت آن‌ها می‌باشد. تصمیمات دولت طرف مقابل مبنی بر ملی کردن دارایی‌های خارجی و یا سلب مالکیت از اشخاص خارجی، تغییرات ناگهانی در سیاست‌های کنترل ارزی و کاهش ارزش پول ملی (به دلیل تصمیمات دولت خارجی یا تعاملات بازار) نیز از مصادیق این نوع ریسک می‌باشند. ریسک کشوری ممکن است در هر یک از سبدهای زیرمجموعه سبد اعتباری کل (موضوع بند ۸-۲ بخشنامه شماره ۱۵۴۸ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۸ بانک مرکزی ج.ا.ت.خ تحت‌عنوان "مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت موثر ریسک اعتباری) مصادق پیدا کند.

انواع ریسک‌های کشوری به شرح ذیل اعلام می‌شوند:

- **ریسک حکومتی:** احتمال بروز زیان ناشی از عدم توانایی یا تمایل دولت خارجی برای ایفای تعهدات آن بر حسب پول خارجی. انکار بدهی توسط دولت خارجی از مصادیق این نوع ریسک محسوب می‌شود.
- **ریسک انتقال:** احتمال بروز زیان ناشی از عدم توانایی کافی متعهد برای ایفای تعهداتش به دلیل مشکلات مربوط به کمبود یا فقدان ذخایر ارزی و دیگر موانع تسویه.
- **ریسک سرایت:** احتمال بروز زیان ناشی از تاثیرگذاری تحولات نامطلوب کشور طرف مقابل بر کشورهای منطقه و بالعکس، به صورت تسری مشکلاتی مثل تنزل رتبه اعتباری، دشوار شدن دسترسی به منابع تامین مالی با وجود برخورداری طرف مقابل / کشورهای منطقه از وضعیت اعتباری مناسب.

- **ریسک پول ملی:** احتمال بروز زیان ناشی از این که دارایی‌های نقد گیرنده وام - به دلیل کاهش ارزش پول ملی کشور متبوع وی - برای ایفای تعهداتش بر حسب پول خارجی کافی نباشد.

- **ریسک اقتصاد کلان:** احتمال بروز زیان ناشی از تاثیر نامطلوب تصمیمات دولت خارجی (در سطح اقتصاد کلان) بر گیرنده وام، از جمله تاثیر نامطلوب نرخ‌های بهره بالا در نتیجه اقدامات دولت برای حمایت از پول ملی و

- **ریسک کشوری غیرمستقیم:** احتمال بروز زیان ناشی از این که توانایی آن گروه از تسهیلات گیرندگان داخلی موسسه اعتباری که دارای فعالیت برون مرزی قابل ملاحظه‌ای با کشورهای خارجی می‌باشند، به دلیل وخامت شرایط اقتصادی، اجتماعی یا سیاسی یا وقوع بلایای طبیعی در کشورهای مذکور برای ایفای تعهداتشان، با مشکل مواجه شوند.

با توجه به اینکه ریسک کشوری تاثیر قابل ملاحظه‌ای بر فعالیت‌های برون مرزی موسسه اعتباری دارد، لازم است برای هر یک از منابع در معرض خطر (از جمله ارقام زیر خط تمامی طرف‌های مقابل دولتی و خصوصی مقیم کشور خارجی)، ریسک کشوری مربوط ارزیابی و اندازه‌گیری شود.

۷-۲- منابع در معرض ریسک کشوری: شامل آن بخش از ارقام بالای خط و زیر خط

ترازنامه است که در معرض ریسک کشوری قرار دارند. موارد زیر از جمله مصادیق این منابع محسوب می‌شوند:

- مطالبات از اشخاص خارجی (دولت‌ها و دیگر اشخاص خارجی)؛
- تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی و یا از محل منابع خارجی؛
- خرید دین و اسناد تنزیل شده مدت‌دار خارجی؛
- سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار خارجی و سایر موارد مجاز به موجب بخشنامه‌های بانک مرکزی؛

۲-۸- رتبه ریسک کشوری: نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، حقوقی و ... یک کشور است که با توجه به تعاریف مذکور در بند ۶-۲ این مجموعه، به صورت نماد (مثلاً اعداد و یا حروف) نمایش داده می‌شود.

۲-۹- ریسک بازار: احتمال بروز زیان ناشی از نوسانات نامطلوب در نرخ‌ها یا قیمت‌های بازار از جمله نوسانات نامطلوب در نرخ‌های سود و ارز و قیمت دارایی‌ها. (تنزل کیفی سرمایه‌گذاری‌ها، دارایی‌ها در اثر تغییرات نامطلوب قیمت‌ها در بازار).

۳- چارچوب نظارتی ریسک کشوری

به منظور کنترل مؤثر ریسک فعالیت‌های بین‌المللی، لازم است موسسه اعتباری فرآیندی را برای مدیریت کارآمد ریسک کشوری طراحی کرده و به اجرا درآورد. فرآیند مدیریت ریسک کشوری هر موسسه اعتباری به حجم و پیچیدگی فعالیت‌های بین‌المللی، اندازه و قابلیت‌های فن‌آوری موسسه و ... بستگی دارد.

عناصر اصلی در چارچوب نظارتی ریسک کشوری، شامل اجزای ذیل است:

۳-۱- نظارت مؤثر هیات مدیره و مدیریت ارشد

۳-۲- خط‌مشی‌ها و رویه‌های مناسب برای مدیریت مؤثر ریسک کشوری

۳-۳- نظام گزارش‌دهی ریسک کشوری

۳-۱- نظارت مؤثر هیات مدیره و مدیریت ارشد

هیات مدیره و مدیریت ارشد می‌بایست به اهمیت ریسک کشوری به عنوان یکی از اصلی‌ترین ریسک‌هایی که فعالیت‌های بین‌المللی موسسه اعتباری در معرض آن قرار دارد، آگاهی داشته و تدابیر لازم را برای مدیریت مؤثر آن اتخاذ نمایند. مسئولیت نهایی مدیریت ریسک کشوری بر عهده هیات مدیره می‌باشد.

وظایف و مسئولیت‌های هیات مدیره در رابطه با مدیریت ریسک کشوری شامل موارد ذیل است:

۳-۱-۱- تصویب راهبردها، سیاست‌ها و فرآیندهای کلی ریسک کشوری در

چارچوب استراتژی کلی موسسه اعتباری؛

۳-۱-۲- بازنگری و تصویب ادواری خط‌مشی‌های مربوط به مدیریت فعالیت‌های

بین‌المللی موسسه اعتباری به منظور حصول اطمینان از انطباق آنها با

اهداف و برنامه‌های استراتژیک موسسه؛

۳-۱-۳- نظارت بر عملکرد مدیریت ارشد در زمینه اجرای راهبردها، سیاست‌ها

و فرآیندهای کلی ریسک کشوری موسسه؛

۳-۱-۴- تصویب میزان ریسک‌پذیری موسسه در زمینه ریسک کشوری؛

۳-۱-۵- بررسی و تصویب پیشنهادهای کمیته عالی مدیریت ریسک (موضوع

پیوست شماره ۲ بخشنامه شماره ۱۱۷۲ مورخ ۱۳۸۶/۳/۳۱) در زمینه

مدیریت ریسک کشوری و ابلاغ آن به مدیریت ارشد جهت اجرا؛

۳-۱-۶- تصویب و تعیین دقیق مقدار منابع "حایز اهمیت" در معرض ریسک

کشوری؛

۳-۱-۷- بررسی و تصویب حدود پیشنهادی از سوی کمیته عالی مدیریت

ریسک برای منابع قابل قبول در معرض ریسک کشورهای مختلف؛

۳-۱-۸- حصول اطمینان از اینکه مقدار منابع در معرض ریسک کشوری، در

سطحی قابل قبول و متناسب با مقدار سرمایه‌ای است که برای پوشش

ریسک اعتباری موسسه در نظر گرفته شده است.

۳-۱-۹- بررسی و تصویب استراتژی‌ها (راهبردها)، خط‌مشی‌ها و رهنمودهای

پیشنهادی کمیته عالی مدیریت ریسک، در زمینه "مدیریت ریسک

کشوری"؛

۳-۱-۱۰- تصویب نظام مدیریت ریسک کشوری موسسه و بازنگری ادواری یا

موردی آن (حسب ضرورت)؛

۱۱-۱-۳- تصویب خط‌مشی‌های افشای اطلاعات مربوط به ریسک کشوری

موسسه اعتباری در چارچوب قوانین و مقررات و بازنگری ادواری یا

موردی آنها؛

۱۲-۱-۳- حصول اطمینان از اینکه برای مدیریت ریسک کشوری، برنامه‌ها و

رویه‌های مناسبی وجود دارد؛

۱۳-۱-۳- حصول اطمینان از اینکه نظام مدیریت ریسک کشوری توسط

کارکنان شایسته‌ای راهبری می‌شود که از تخصص و آموزش کافی در

زمینه مدیریت این ریسک برخوردار بوده، به وظایف و مسئولیت‌های

خود آگاهی داشته، و آنها را به شیوه‌ی مناسبی انجام می‌دهند.

۱۴-۱-۳- حصول اطمینان از اینکه موسسه اعتباری از روش مناسبی برای

شناسایی، ارزیابی، پایش، گزارش‌دهی، کاهش و کنترل ریسک

کشوری استفاده می‌کند؛

۱۵-۱-۳- حصول اطمینان از وجود برنامه‌های اقتضایی مناسب برای مدیریت

موثر ریسک کشوری و بازنگری ادواری آنها؛

۱۶-۱-۳- حصول اطمینان از استقرار یک نظام موثر و کارآمد گزارش‌دهی در

زمینه "مدیریت ریسک کشوری"؛

۱۷-۱-۳- حصول اطمینان از اجرای نظام مؤثر مدیریت ریسک کشوری توسط

مدیریت ارشد؛

۱۸-۱-۳- الزام مدیران ارشد اجرایی به ارائه گزارش‌های ادواری و موردی

جامع و مکتوب، در خصوص وضعیت "مدیریت ریسک کشوری"

موسسه.

مدیریت ارشد موسسه اعتباری نیز در زمینه مدیریت ریسک کشوری

دارای وظایف و مسئولیت‌هایی است که از جمله مهمترین آنها اجرای

چارچوب‌های مصوب هیات مدیره و تعیین خط‌مشی‌ها و فرآیندهای مدیریت

ریسک کشوری می‌باشند.

اهم وظایف و مسئولیت‌های مدیریت ارشد در زمینه مدیریت ریسک

کشوری به شرح ذیل است:

- ارائه پیشنهاد در زمینه راهبردها، خط‌مشی‌ها و فرآیندهای کلی

”مدیریت ریسک کشوری“ به هیات مدیره؛

- تصویب دستورالعمل‌های اجرایی برای اجرای خط‌مشی‌های

مصوب هیات مدیره در زمینه ”مدیریت ریسک کشوری“؛

- اجرای استراتژی‌ها (راهبردها)، خط‌مشی‌ها و رهنمودهای مصوب

هیات مدیره در زمینه مدیریت ریسک کشوری و ابلاغ آنها به

تمامی کارکنان ذیربط موسسه؛

- ایجاد ساختار سازمانی مناسب (بر حسب ضرورت) برای مدیریت

مؤثر و کارآمد ریسک کشوری؛

- اجرای سیاست‌های مصوب هیات مدیره در زمینه استقرار یک

نظام مؤثر کارآمد گزارش‌دهی در زمینه ”مدیریت ریسک

کشوری“؛

- فراهم آوردن تمهیدات لازم برای آموزش کارکنان در زمینه

”مدیریت ریسک کشوری“؛

- حصول اطمینان از وجود هماهنگی و ارتباط مؤثر بین

واحدهای ذیربط موسسه اعتباری در زمینه موضوعات مرتبط با

ریسک کشوری؛

- دریافت گزارش‌های منظم در خصوص وضعیت ریسک کشوری

موسسه.

در زمینه مدیریت ریسک کشوری- هم‌چون سایر ریسک‌های موسسه اعتباری-

کمیته عالی مدیریت ریسک (موضوع پیوست شماره ۲ بخشنامه شماره ۱۱۷۲ مورخ

۱۳۸۶/۳/۳۱) دارای وظایف و مسئولیت‌هایی است که بر حسب ضرورت از سوی هیات مدیره تعیین شده و به کمیته مذکور ابلاغ می‌گردد.

۲-۳- خط‌مشی‌ها و رویه‌های مناسب برای مدیریت مؤثر ریسک کشوری

لازم است سیاست‌ها و رویه‌های مصوب هیات مدیره در زمینه ریسک کشوری از شفافیت کافی برخوردار بوده، پس از مستندسازی مناسب به کلیه کارکنان ذیربط ابلاغ شود. سیاست‌ها و رویه‌های مذکور می‌بایست موارد ذیل را در برگیرند:

- ۱- تعریف شفاف از انواع مختلف ریسک‌های کشوری ارائه نمایند.
- ۲- حدود کلی منابع در معرض ریسک کشوری را با توجه به حد ریسک‌پذیری موسسه در زمینه فعالیت‌های بین‌المللی و نیز حد قابل قبول برای هر فعالیت در هر کشور را به تفکیک مشخص کند.
- ۳- توصیه‌های لازم را در مورد بازنگری حدود و انجام تغییرات اصلاحی مورد نیاز، به منظور واکنش مناسب به ریسک ارائه نماید.
- ۴- حوزه اختیارات و حدود مسئولیت و پاسخگویی تصمیم‌گیرندگان (فرد، کمیته و یا واحد مسئول) در زمینه مدیریت ریسک کشوری را به طور شفاف تبیین کند.
- ۵- فعالیت‌ها، سرمایه‌گذاری‌های مجاز در سطح بین‌المللی، ابزارهای مالی مجاز و نیز انواع وثایق مورد قبول را (با در نظر گرفتن قوانین و مقررات کشورها) تعیین کند.
- ۶- در ارائه خدمات اعتباری به طرف‌های مقابل، بر رعایت اصول شناسایی دقیق مشتری تاکید داشته باشد و ارائه این خدمات صرفاً تحت تاثیر سایر عوامل مانند وثیقه و .. قرار نگیرد.
- ۷- حداقل شرایط استاندارد برای مستندسازی را متناسب با الزامات قانونی کشورها تعیین نماید.
- ۸- با توجه به وضعیت کلی کشورهای هدف، فعالیت‌های مطلوب تجاری در هر کشور و نیز فعالیت‌هایی را که موسسه اعتباری تمایلی به انجام آن‌ها ندارد، مشخص کند.

۹- روش‌های شناسایی، اندازه‌گیری، پایش، گزارش‌دهی و ذخیره‌گیری را برای مدیریت ریسک کشوری و در صورت لزوم، برای انواع ریسک‌های کشوری، مشخص کند.

۱۰- رویه‌ها و برنامه‌های اقتضایی موسسه اعتباری را برای چگونگی مواجهه با ریسک کشورهایی که به هر دلیلی، شرایط کلی آن‌ها رو به وخامت می‌گذارد و نیز استراتژی شفاف‌ی برای خروج از آن‌ها تبیین کند.

۱۱- انواع گزارش‌های مورد نیاز مدیریت را در زمینه ریسک کشوری، با ذکر ویژگی‌های آن‌ها مشخص نماید.

۱۲- سیاست‌ها و رویه‌های ریسک کشوری، می‌بایست به گونه‌ای اتخاذ شوند که وضعیت معوقه‌های جاری و پیش‌بینی روند تغییرات آن‌ها در هر کشور را به دقت مورد توجه قرار دهند.

۳-۳- نظام گزارش‌دهی ریسک کشوری

به منظور مدیریت مؤثر ریسک کشوری، لازم است موسسه اعتباری سیستم گزارش‌دهی منسجم، قابل اتکا و جامعی را طراحی کند. این سیستم باید به گونه‌ای باشد که گزارش‌های مربوط، کلیه منابع در معرض ریسک کشوری را در برگیرد. ارائه به موقع گزارش‌های ادواری در خصوص وضعیت کلی ریسک کشوری و هم‌چنین گزارش‌های موردی (در صورت وقوع حوادث غیرمنتظره) به مسئولین ذیربط، جهت اتخاذ تصمیم مناسب برای چگونگی مواجهه با ریسک کمک می‌کند. به منظور مدیریت مؤثر ریسک کشوری، موسسه اعتباری می‌بایست نظام جامعی را برای گزارش‌دهی ریسک کشوری ایجاد نماید. اهم مواردی که در این زمینه می‌بایست مورد توجه قرار گیرند به شرح ذیل می‌باشند:

۱- نظام گزارش‌دهی می‌بایست دارای نظام‌های فرعی و پایگاه‌های داده جامعی باشد که امکان جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مختلف مورد نیاز، نگهداری و پردازش آنها را فراهم آورد. این نظام می‌بایست به گونه‌ای طراحی شود که

امکان بازیابی اطلاعات پردازش شده را بر حسب معیارهای گوناگون برای کارشناسان و مدیران ذی‌ربط فراهم آورد.

۲- سیستم گزارش‌دهی باید به گونه‌ای باشد که تمامی عملیات برون‌مرزی موسسه را در برگیرد.

۳- شیوه ارتباط و نظام گزارش‌دهی در موسسه اعتباری می‌بایست به گونه‌ای طراحی شود و استقرار یابد که اطلاعات مربوط به ریسک کشوری موسسه به طور واضح، صحیح و به موقع در اختیار افراد و واحدهای ذی‌ربط قرار گیرد. اطلاعات ارسال شده می‌بایست از این ویژگی برخوردار باشد که هیات مدیره و مدیریت ارشد با کمک آن‌ها بتوانند نسبت به اصلاح به موقع خط‌مشی‌های جاری و رفع نارسایی‌های موجود در نظام مدیریت ریسک کشوری و نظام کنترلی مربوط، تدابیر لازم را اتخاذ نمایند.

۴- موسسه اعتباری می‌بایست سیستم‌ها و رویه‌هایی را برای تضمین صحت گزارش‌های خود در خصوص مطالبات برون‌مرزی و ذخایر ریسک کشوری مربوط به آنها طراحی و ایجاد نماید.

۵- نظام گزارش‌دهی می‌بایست از این توانمندی برخوردار باشد که به محض وقوع رویدادهایی که دارای اثرات عمده‌ای بر طرف‌های مقابل می‌باشند، مراتب را در اسرع وقت به سطوح ذی‌ربط در موسسه منعکس نماید.

۶- در نظام گزارش‌دهی، می‌بایست روش اعتبار سنجی و یا رتبه‌بندی ریسک کشوری موسسه اعتباری تشریح شود.

۷- به منظور ارائه گزارش‌های جامع در زمینه ریسک کشوری و برای افزایش کارایی و کارآمدی نظام گزارش‌دهی از طریق گردآوری، بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات مختلف، لازم است ابزارهای مورد نیاز در اختیار افراد و واحدهای ذی‌ربط موسسه اعتباری قرار گیرد.

۸- گزارش‌های ریسک کشوری می‌بایست به شرح پیوست شماره ۲ این رهنمود، هر سه ماه یک بار به بانک مرکزی ارسال شود.

۴- مدیریت ریسک کشوری

از آنجا که لازم است تحولات مختلف جهانی و منطقه‌ای و تاثیرات آن‌ها بر شرایط طرف‌های مقابل و نیز خود موسسه اعتباری (دارای فعالیت برون مرزی)، به طور منظم بررسی شود، و به منظور مدیریت ریسک کشوری (شناسایی، ارزیابی، پایش، گزارش‌دهی و کنترل/کاهش آن)، موسسه اعتباری می‌بایست سیستم مناسبی را ایجاد نماید. این سیستم، علاوه بر گردآوری اطلاعات مربوط، باید آن‌ها را به شیوه‌ای مناسب پردازش نماید به گونه‌ای که برای موسسه این امکان را فراهم آورد که تحلیلی از دورنمای وضعیت طرف مقابل داشته باشد. سیستم مدیریت ریسک کشوری، بخشی از سیستم جامع مدیریت ریسک موسسه اعتباری به حساب می‌آید. از این‌رو، لازم است موسسه اعتباری، این سیستم را به گونه‌ای طراحی نماید که ضمن توجه به الزامات ذی ربط برای سیستم‌های فن‌آوری اطلاعات (ضمیمه شماره ۷-۶ "مجموعه رهنمودها برای مدیریت مؤثر ریسک عملیاتی" موضوع بخشنامه شماره ۳۲۴۴ مورخ ۱۳۸۶/۸/۳) دارای ویژگی‌های ذیل باشد:

- متناسب با اندازه، حجم و پیچیدگی عملیات وام‌دهی بین‌المللی موسسه باشد؛
- از جامعیت کافی برخوردار باشد تا بتواند تمامی منابع عمده در معرض ریسک و جزئیات آن‌ها را (در حد کفایت) در برگیرد، به گونه‌ای که موسسه اعتباری توان ارائه تحلیل مناسب از انواع مختلف ریسک را داشته باشد؛
- برای انجام تجزیه و تحلیل‌های مناسب در مورد هر کشور، طبقه‌بندی لازم را بر حسب نوع وام‌گیرنده، منابع در معرض خطر، وثایق، سررسید و ... ارائه دهد؛
- توان محاسبه منابع در معرض ریسک کشوری را با احتساب ریسک انتقال و یا بدون احتساب آن داشته باشد؛

- توان محاسبه منابع در معرض ریسک کشوری را بر مبنای انفرادی و تلفیقی داشته باشد؛
- توان اندازه‌گیری انواع مختلف منابع در معرض خطر را داشته باشد.

۱-۴- شناسایی و ارزیابی ریسک کشوری

پس از طراحی و استقرار سیستم مذکور، موسسه اعتباری می‌بایست با استفاده بهینه از آن اقدام به شناسایی، ارزیابی و اندازه‌گیری ریسک کشوری نماید. در این رابطه:

- لازم است موسسه اعتباری وضعیت منابع در معرض ریسک کشوری خود را به طور منظم شناسایی نموده؛ مورد ارزیابی و اندازه‌گیری قرار دهد.
- به منظور شناسایی و ارزیابی ریسک کشوری، لازم است موسسه اعتباری در وهله نخست، حجم منابع در معرض خطر را به تفکیک هر کشور تعیین نماید.
- موسسه اعتباری می‌بایست با ایجاد بانک اطلاعاتی جامع، معتبر و متناسب با اهمیت، حجم و پیچیدگی عملیات بین‌المللی، امکان برخورداری از اطلاعات لازم (موضوع پیوست شماره ۱ این رهنمود) را برای انجام تجزیه و تحلیل ریسک کشوری فراهم آورد.
- به منظور شناسایی، ارزیابی و اندازه‌گیری ریسک کشوری از طریق بررسی عوامل اثرگذار بر آن (موضوع پیوست شماره ۱ این رهنمود)، توصیه می‌شود اطلاعات مورد نیاز از نشریات مراجع معتبر ملی و بین‌المللی (از جمله صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، بانک تسویه بین‌المللی، سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی و ...، کتب و جزوات، گزارش‌ها و مجلات تخصصی) اخذ و مورد استفاده قرار گیرند.

- هنگام گردآوری اطلاعات مربوط به کشورهای طرف مقابل، موسسه اعتباری می‌بایست از رعایت استانداردها و ضوابط منتشره توسط مراجع ذیصلاح بین‌المللی از جمله صندوق بین‌المللی پول (ضوابط مربوط به رویه‌های مناسب شفافیت در سیاست‌های پولی و مالی، ضوابط مربوط به رویه‌های مناسب در سیاست‌های مالی و استاندارد انتشار اطلاعات خاص و عام)، اطمینان حاصل نماید.
- به منظور ارزیابی مؤثر ریسک کشوری لازم است مسئول (مسئولین) مدیریت این ریسک، در ارتباط مؤثر و متقابل با سایر واحدهای ذی‌ربط در موسسه باشد (باشند).

۲-۴- اندازه‌گیری ریسک کشوری (با استفاده از روش‌های متداول از جمله رتبه‌بندی)

نظر به ایرادات وارده به تقسیم‌بندی مندرج در توافق‌نامه بین‌المللی در زمینه اندازه‌گیری سرمایه و استانداردهای سرمایه منتشره در سال ۱۹۸۸ توسط کمیته نظارت بر بانکداری بانک تسویه بین‌المللی (موسوم به توافق‌نامه بال I) که براساس آن کشورها به دو گروه عمده عضو و غیر عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی تقسیم‌بندی می‌شوند و با توجه به اینکه بانک مرکزی در نظر دارد رویکرد خود را در زمینه روش محاسبه نسبت کفایت سرمایه، به توافق‌نامه بین‌المللی در زمینه اندازه‌گیری سرمایه و استانداردهای سرمایه منتشره در ژوئن سال ۲۰۰۶ توسط کمیته یادشده (موسوم به توافق‌نامه بال II)، معطوف سازد، بنابراین لازم است رویه جاری در تقسیم‌بندی کشورها به دو گروه "الف" و "ب" (موضوع بخشنامه‌های شماره م/ب/۱۹۶۴ و م/ب/۱۹۶۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۹) مورد تجدید نظر قرار گیرد.

طراحی سیستم مناسبی برای ارزیابی و اندازه‌گیری ریسک کشوری نیز در راستای دستیابی به این هدف می‌باشد. یکی از روش‌های متداول برای ارزیابی ریسک کشوری، استفاده از سیستمی برای رتبه‌بندی کشورها است.

این سیستم باید امکان شناسایی تمامی ابعاد ریسک کشوری را داشته باشد به گونه‌ای که علاوه بر برخورداری از ویژگی‌های مندرج در پیوست شماره ۲ "مجموعه رهنمودهایی برای مدیریت موثر ریسک اعتباری" (موضوع بخشنامه شماره مب/۱۵۴۸ مورخ ۱۳۸۶/۴/۱۹)، توان ایجاد ارتباط بین ریسک‌های اعتباری و بازار را نیز در ارزیابی‌ها دارا باشد. در صورت استفاده از رتبه‌بندی ریسک کشوری می‌بایست موارد ذیل رعایت شوند:

۱-۲-۴- موسسه اعتباری نباید به موسسات رتبه‌بندی یا دیگر منابع مستقل -

به عنوان تنها ابزار پایش ریسک کشوری - اتکا نماید.

۲-۲-۴- موسسه اعتباری باید اطلاعات دریافتی از مدیران واحدهای بانکی

خود، مستقر در کشور ذی‌ربط را در ارزیابی‌های ریسک کشوری ملحوظ

نماید.

۳-۲-۴- رتبه‌ای که پس از انجام فرآیند لازم به یک کشور اختصاص می‌یابد

نباید بهتر از رتبه‌ای باشد که یک موسسه رتبه‌بندی بین‌المللی برای آن

کشور تعیین نموده است.

۴-۲-۴- رتبه‌های ریسک کشوری می‌بایست به طور ادواری مورد بازنگری قرار

گیرند. در مورد کشورهایی که موسسه اعتباری در آنها دارای "منابع

حائز اهمیت" در معرض ریسک است، لازم است بازبینی رتبه آنها

حداقل، سالی یک بار انجام شود. همچنین در صورت بروز تحولات

عمده و اثرگذار در طرف مقابل، موسسه باید بلافاصله اثر تحولات

انجام شده بر رتبه ریسک کشوری آن را مورد بررسی قرار دهد.

۵-۲-۴- لازم است موسسه اعتباری، تغییرات مربوط به رتبه‌های ریسک

کشوری طرف‌های مقابل را به نحو مقتضی در نظام طبقه‌بندی

دارایی‌های خود ملحوظ نماید. به عنوان مثال، چنانچه رتبه ریسک کشوری

طرف مقابل تنزل یابد، مقتضی است تغییرات لازم در طبقه‌بندی دارایی‌های آن

موسسه اعمال شود. همچنین در صورتی که نتیجه بررسی‌های انجام شده، منجر به اتخاذ تصمیم مبنی بر عدم ضرورت تغییر طبقه (نزل / ارتقا) دارایی باشد، لازم است دلایل توجیهی آن به طور مستند در گزارشی مکتوب ارائه شود.

۳-۴- تعیین حدود

به منظور کنترل منابع در معرض ریسک کشوری، لازم است موسسه اعتباری فعال در عرصه بین‌المللی، حدودی را بر حسب سرمایه پایه خود تعیین نماید. با توجه به حجم فعالیت برون‌مرزی و پیچیدگی آن، موسسه اعتباری می‌بایست سیستمی را برای تعیین، نگهداری و بازنگری حدود منابع در معرض ریسک کشوری با لحاظ نمودن مراتب ذیل ایجاد نماید.

۱-۳-۴- هنگام تصمیم‌گیری درباره تعیین حد طرف مقابل موارد زیر را مورد توجه

قرار دهد:

- استراتژی کلی فعالیت‌های بین‌المللی موسسه اعتباری؛
- رتبه ریسک کشوری طرف مقابل و ریسک‌پذیری موسسه اعتباری؛
- فرصت‌های تجاری کشور با منظور نمودن جوانب احتیاطی لازم؛
- سیاست‌های موسسه اعتباری در خصوص حمایت از فعالیت‌های بین‌المللی مشتریان خود.

۲-۳-۴- موسسه اعتباری می‌بایست برای انجام فعالیت‌های برون‌مرزی خود، حدود

کلی منابع در معرض ریسک کشوری را تعیین کند. تصویب این حدود بر عهده هیات مدیره می‌باشد.

۳-۳-۴- به منظور کنترل و پیشگیری از ریسک سرایت، ضروری است موسسه

اعتباری علاوه بر تعیین حدود کلی به تفکیک هر کشور، حدود منابع در معرض خطر را در سطحی گسترده‌تر (به عنوان مثال در سطح منطقه) نیز مورد توجه قرار دهد.

۴-۳-۴- چنانچه عملیات بین‌المللی موسسه اعتباری "حایز اهمیت" باشد، لازم است

موسسه اعتباری ضمن تعیین حدود کلی، با تعیین حدود فرعی، کنترل دقیق‌تری جهت مدیریت این ریسک اعمال نماید. حدود فرعی می‌توانند بر مبنای معیارهایی از جمله موارد ذیل طبقه‌بندی شوند:

- نوع ریسک کشوری (ریسک حاکمیتی، ریسک انتقال و ...):
- نوع شخصیت دریافت کننده خدمات اعتباری (دولت‌ها، موسسات مالی، شرکت‌ها و ...):
- حوزه اقتصادی فعالیت دریافت کننده خدمات اعتباری؛
- منطقه جغرافیایی؛
- نوع ارز؛
- سررسید (وام‌های بلندمدت، کوتاه‌مدت و ...):
- مطالبات تضمین شده و یا تضمین نشده از طرف مقابل؛
- منابع در معرض ریسک اعتباری و بازار سرمایه (وام‌های تجاری، تامین مالی و ...):

۴-۳-۵- حدود مصوب هیات مدیره در زمینه ریسک کشوری می‌بایست به تمامی کارکنان و واحدهای ذی‌ربط ابلاغ شود.

۴-۳-۶- حدود منابع در معرض ریسک کشوری می‌بایست سالانه حداقل یک بار مورد بازنگری قرار گیرند. در صورت مشاهده هرگونه تغییر قابل توجه در وضعیت ریسک کشوری طرف مقابل، ضروری است این بازنگری‌ها، در بازه‌های زمانی کوتاه‌تری انجام شوند.

۴-۴- پایش و گزارش‌دهی ریسک کشوری

به منظور پایش مستمر و مؤثر ریسک کشوری، لازم است موسسه اعتباری نظام جامع و مناسبی را برای پایش و گزارش‌دهی این ریسک، طراحی و به مرحله اجرا درآورد. این نظام می‌بایست به گونه‌ای باشد که هرگونه تغییر حائز اهمیت

در شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و ... کشورهای طرف مقابل را به موقع شناسایی و به سطوح مدیریت ذیربط منعکس نماید. لازم است در نظام مزبور شیوه ارتباط بین تمامی کارکنان و واحدهای مربوط به روشنی تبیین شده، نحوه گردش گزارش‌ها به طور شفاف تعیین گردد.

۱-۴-۴- پایش:

- سیستم پایش ریسک کشوری باید به گونه‌ای طراحی شود که امکان مراقبت مستمر منابع در معرض ریسک کشوری را از نظر رعایت حدود مقرر فراهم آورد.
- موسسه اعتباری می‌بایست شرایط منابع در معرض ریسک کشوری را به طور ادواری مورد پایش قرار دهد. علاوه بر این، می‌بایست از این توانمندی برخوردار باشد که به موقع، موارد غیرعادی را نیز شناسایی نموده و به منظور حفظ منافع خود اقدامات مقتضی را به عمل آورد.
- موسسه اعتباری باید سیستمی برای پایش شرایط جاری خود در هر یک از کشورهایی که در آن دارای منابع در معرض ریسک "حایز اهمیت" است داشته باشد.
- تخصیص منابع و امکانات موسسه اعتباری برای پایش ریسک کشوری می‌بایست متناسب با حجم منابع در معرض خطر و سطح ریسک هر کشور باشد.
- برای ارزیابی و پایش، واحدهای بانکی فعال برون‌مرزی موسسه اعتباری می‌توانند به عنوان منبع مهمی جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز مورد استفاده قرار گیرند.
- موسسه اعتباری در فرآیند مدیریت ریسک کشوری نباید با اتکای صرف به مجاری ارتباطی غیررسمی، مبادرت به اتخاذ تصمیمات شتابزده و غیرمنطقی نماید.

- به منظور پایش ریسک کشوری موسسه اعتباری می‌تواند از اطلاعات موسسات مستقل رتبه‌بندی ریسک کشوری و دیگر منابع مستقل استفاده کند.
- به منظور پایش ریسک کشوری، ضروری است موسسه اعتباری تدابیری اتخاذ نماید که امکان بازدیدهای ادواری توسط مسئولین ذی‌ربط از وضعیت منابع در معرض ریسک و نیز شرایط هر کشور فراهم آید.
- به منظور اطلاع‌رسانی به موقع در مورد وضعیت منابع در معرض ریسک کشوری، لازم است بین مدیریت ارشد و مسئولین ذی‌ربط ریسک کشوری ارتباط منظم و مستمر وجود داشته باشد.
- واحدهای ذی‌ربط در موسسه اعتباری می‌بایست در مورد منابع خارجی در معرض ریسک خود به‌طور دوره‌ای آزمون بحران انجام دهند و نتایج حاصل را به هیات مدیره و مدیریت ارشد گزارش نمایند.
- به کارگیری آزمون بحران، به منظور پایش ریسک کشوری، لزوماً به مفهوم استفاده از مدل‌های مالی پیچیده نیست بلکه موسسه اعتباری می‌بایست به هر روش ممکن، تاثیر سناریوهای متفاوت را بر وضعیت ریسک کشوری خود مورد ارزیابی قرار دهد. سطح منابعی که برای این کار اختصاص می‌یابد به درجه اهمیت منابع در معرض ریسک کشوری موسسه نسبت به کل عملیات آن بستگی دارد.
- نظام کنترل داخلی موسسه می‌بایست از توانمندی لازم برای کنترل فرآیند مدیریت ریسک کشوری برخوردار باشد. وجود ساز و کار حسابرسی مناسب برای حصول اطمینان از صحت اطلاعات مورد استفاده مدیریت ذی‌ربط، کنترل رعایت خط‌مشی‌ها و حدود مقرر هیات مدیره و تفکیک مناسب وظایف کارکنان بخش اعطای تسهیلات و کارکنان

مسئول تجزیه و تحلیل ریسک کشوری (اعطای رتبه و تعیین حد) از آن جمله می‌باشد.

۲-۴-۴- گزارش‌دهی

- اطلاعات مربوط به ریسک کشوری می‌بایست جامع، مرتبط، به موقع، قابل اعتماد، قیاس‌پذیر و حایز اهمیت باشد.
- واحد مدیریت ریسک می‌بایست گزارش‌های مربوط به منابع در معرض ریسک کشوری را به طور منظم از طریق مراجع ذی‌ربط برای هیات مدیره ارسال نماید.
- لازم است در مورد منابع حائز اهمیت در معرض ریسک کشوری، این گزارش‌ها حداقل به صورت فصلی تهیه و برای هیات مدیره ارسال شود. در شرایطی که بروز وضعیت بحرانی در کشور/ کشورهای طرف مقابل به گونه‌ای باشد که به دلیل حجم فعالیت‌ها، بر سلامت موسسه اعتباری اثرگذار باشد، لازم است این گزارش‌ها در فاصله‌های زمانی کوتاه‌تری تهیه شوند.
- در تهیه گزارش‌های مربوط به وضعیت هر کشور و ریسک مرتبط با آن، موسسه اعتباری می‌بایست مواردی نظیر ثبات پولی، انعطاف‌پذیری ترازپرداخت‌ها، امکان بازپرداخت بدهی‌های خارجی، توان بازپرداخت مستمر بدهی‌های بخش عمومی، عملکرد مالی، میزان آسیب‌پذیری بخش بانکی، دورنمای رشد اقتصادی آن کشور، امنیت داخلی و خارجی کشور مربوط و ... را مدنظر قرار دهد.

۵- ذخیره‌گیری

با توجه به اهداف و تکالیف مقرر در دستورالعمل نحوه محاسبه ذخیره مطالبات موسسات اعتباری (موضوع مصوبه یکهزار و هفتاد و چهارمین

جلسه مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۹ شورای پول و اعتبار و بخشنامه شماره مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۵) و با هدف واقعی کردن ارزش این مطالبات و اظهار صحیح آنها در صورت‌های مالی- ضمن رعایت کامل الزامات ذخیره‌گیری در دستورالعمل مذکور- لازم است موسسه اعتباری با بررسی دقیق تر منابع در معرض ریسک کشوری، عوامل اثرگذار بر منابع در معرض این ریسک را نیز در طبقه‌بندی منابع ذی‌ربط لحاظ نماید. بدین منظور لازم است در بررسی عوامل ذی‌ربط بند "ج" هر یک از طبقات دارایی‌های معرفی شده در دستورالعمل فوق، ترتیبی اتخاذ گردد که متغیرهای مربوط به ریسک کشوری نیز در ارزیابی‌ها لحاظ شوند.

در این رابطه می‌بایست به موارد ذیل توجه شود:

- خط مشی‌های مصوب هیات مدیره می‌بایست به طور دقیق و شفاف، تمامی ابعاد و جزئیات مربوط به شیوه تعیین و محاسبه ذخایر ریسک کشوری را تبیین نمایند.
- این خط مشی‌ها می‌بایست در چارچوب دستورالعمل نحوه محاسبه ذخیره مطالبات موسسات اعتباری (موضوع بخشنامه شماره مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۵ این بانک) باشند.
- لازم است ذخیره ریسک کشوری مطابق با خط مشی‌های مصوب هیات مدیره- در چارچوب دستورالعمل فوق‌الذکر- محاسبه و منظور گردد. رویه‌های حسابداری مربوط به ذخیره‌گیری می‌بایست دائمی بوده و به وضوح میزان و نوع ذخیره منظور شده را نشان دهد. در صورت ایجاد هرگونه تغییر در رویه‌های مذکور، لازم است دلایل توجیهی به طور شفاف به بانک مرکزی ارائه شود.

- موسسه اعتباری می‌بایست به طور ادواری از کفایت ذخایر ریسک کشوری - متناسب با احتمال بروز زیان ناشی از این ریسک - اطمینان حاصل نماید.
- لازم است مجموع منابع در معرض ریسک کشوری موسسه اعتباری به همراه جزئیات ذی‌ربط، در صورت‌های مالی سالانه افشا شوند.

دوره گذار:

موسسات اعتباری موظف هستند علاوه بر ارسال اطلاعات بر مبنای مقررات کفایت سرمایه موضوع بخشنامه‌های شماره م/ب/۱۹۶۴ و م/ب/۱۹۶۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۹ و مقررات ذخیره‌گیری موضوع دستورالعمل نحوه محاسبه ذخیره مطالبات موسسات اعتباری بخشنامه شماره م/ب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۵، در قالب فرم‌های موجود، به منظور بسترسازی لازم برای اجرای توافق‌نامه بال II، اطلاعات مربوط به ریسک کشوری خود را به شرح جداول پیوست شماره (۲) این مجموعه به این بانک ارسال نمایند.

پیوست شماره ۱

عوامل تأثیرگذار بر ریسک کشوری

• عوامل اقتصاد کلان

ساختار بدهی خارجی کشور نسبت به شاخص‌های اقتصادی ذیل از مهم‌ترین عوامل

اقتصادی تأثیرگذار بر ریسک کشوری محسوب می‌شود:

○ بدهی جاری کوتاه‌مدت کشور طرف مقابل و تأثیر بالقوه بروز بحران

نقدینگی (در آن) برای ایفای تعهدات دریافت کنندگان خدمات

اعتباری؛

○ ساختار بدهی خارجی نسبت به بدهی بخش دولتی و توانایی دولت

برای درآمدزایی کافی از محل مالیات‌ها و سایر منابع به منظور پوشش

تعهداتش.

شرایط و آسیب‌پذیری حساب جاری کشور نیز حایز اهمیت است و می‌بایست از طریق

موارد ذیل در مدیریت ریسک کشوری منظور شود:

○ سطح ذخایر بین‌المللی کشور از جمله وضعیت بازار معاملات آتی

مراجعه پولی کشور (به ویژه زمانی که رژیم ثابت نرخ ارز حاکم باشد)؛

○ سطح پوشش واردات توسط ذخایر بین‌المللی کشور؛

○ اهمیت صادرات کالایی به عنوان یک منبع درآمدی، وجود هر نوع ساز

و کار تثبیت قیمت و آسیب‌پذیری کشور نسبت به کاهش بازارهای

صادراتی آن یا تنزل قیمت کالای صادراتی؛

○ استعداد بروز نوسانات شدید نرخ‌های ارز و تأثیر آن بر قیمت صادرات

و واردات مربوط.

نقش منابع خارجی سرمایه‌ای برای تامین نیازهای مالی از ملاحظات مهم دیگری است که در تجزیه و تحلیل ریسک کشوری می‌بایست مدنظر قرار گیرد، از طریق عواملی هم‌چون:

- دسترسی کشور خارجی به بازارهای مالی بین‌المللی و اثرات بالقوه‌ی از دست دادن نقدینگی بازار؛
- ارتباطات کشور خارجی با اعتبار دهندگان بخش خصوصی و نظر بانکداران برای اعطای اعتبارات بیشتر به وام‌گیرندگان آن کشور؛
- جایگاه فعلی کشور خارجی در بین اعتباردهندگان رسمی و چندجانبه از جمله صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی؛
- روند سرمایه‌گذاری‌های خارجی و توانمندی کشور طرف مقابل برای تداوم جذب سرمایه‌های آتی؛
- فرصت‌ها برای خصوصی‌سازی مؤسسات دولتی؛
- درجه تاثیرپذیری اقتصاد کشور خارجی از نظر تسری مشکلات سایر کشورها به آن؛
- اندازه و شرایط سیستم بانکی کشور خارجی از جمله کفایت سیستم کشور برای نظارت بانکی و وجود هرگونه مسئولیت بالقوه ناشی از تعهدات احتمالی که یک سیستم بانکی ضعیف می‌تواند به دولت تحمیل کند؛
- وجود اعتبارات سیاستی و تکلیفی یا دیگر مداخله‌های دولت که می‌تواند اثرات نامطلوبی بر سلامت سیستم بانکی کشور یا ساختار رقابت‌پذیری صنایع داشته باشد.
- تعیین آستانه‌ای برای منابع در معرض خطر داخلی و خارجی، که ممکن است با عبور از آن، روندها و شرایط اقتصاد کلان، بر وضعیت

ریسک اعتباری طرف‌های مقابل در کشور مربوط تاثیر نامطلوبی بر جای گذارد.

• **اوضاع اجتماعی، سیاسی و حقوقی**

تجزیه و تحلیل ریسک کشوری باید اوضاع اجتماعی، سیاسی و حقوقی از جمله موارد زیر را مورد توجه قرار دهد:

- منابع بالقوه انسانی و طبیعی کشور؛
- تمایل یا توانایی دولت برای شناخت مشکلات اقتصادی یا بودجه‌ای و اجرای اقدامات اصلاحی مناسب؛
- منازعات سیاسی، منطقه‌ای یا برخورد‌های نظامی که بتواند اثر نامطلوبی بر دولت آن کشور داشته باشد؛
- هرگونه رویکرد دولتی نسبت به تعیین قیمت‌ها، نرخ‌های بهره یا کنترل‌های ارزی (خارج از تعاملات بازار)؛
- درجه حمایت سیستم حقوقی کشور خارجی از حقوق اعتباردهندگان و سرمایه‌گذاران خارجی؛
- استانداردهای حسابداری کشور خارجی و قابل اتکا بودن و شفافیت اطلاعات مالی؛
- درجه حمایت قوانین کشور و سیاست‌های دولت از معاملات الکترونیکی طرفین تجاری و آمادگی آن برای کمک به ارتقا و توسعه فن‌آوری به صورتی مطمئن و سالم؛
- وجود پیش‌بینی‌های لازم در سیاست‌های دولت، برای کمک به ارتقای اثربخشی مدیریت منابع در معرض خطر موسسه؛
- سطح پای‌بندی به استانداردهای حقوق بین‌الملل و رویه‌های تجاری؛

• عوامل ویژه مربوط به موسسات

نهایتاً در تجزیه و تحلیل ریسک کشوری یک موسسه باید عوامل مرتبط به ماهیت

منابع در معرض خطر واقعی (یا مصوب) در کشور مربوط لحاظ شود از جمله:

○ استراتژی کاری موسسه و برنامه‌های مدیریت منابع در معرض ریسک کشوری برای کشور مورد نظر؛

○ ترکیب منابع در معرض ریسک کشوری از جمله: انواع وام‌گیرندگان، سرمایه‌گذاری‌ها، توزیع سررسیدها، انواع و کیفیت وثایق، وجود تضمین‌ها و محل استفاده از منابع در معرض ریسک کشوری (در تجارت یا سرمایه‌گذاری) و نیز وجود هر نوع ویژگی‌های متمایز دیگر در سبد اعتباری کل؛

○ دورنمای شرایط صنایع خاص مورد حمایت در آن کشور؛

○ حدی که احتمال می‌رود تحولات اقتصادی یا سیاسی کشور خارجی بر خطوط کاری منتخب موسسه تاثیرگذار (برای مثال، نرخ بیکاری یا ایجاد تغییرات در قوانین محلی ورشکستگی ممکن است بر بعضی از فعالیت‌ها بیش از فعالیت‌های دیگر اثرگذار باشد)؛

○ برای موسسات فعال در بازارهای سرمایه، لازم است میزان تاثیرپذیری آن‌ها نسبت به تغییرات قیمت ناشی از نوسانات بازار لحاظ شود. زمانی که ارزش بازار دعاوی علیه طرف مقابل خارجی موسسه اعتباری افزایش می‌یابد، ممکن است سلامت مالی طرف مقابل تضعیف شود و در نتیجه، ریسک عدم بازپرداخت مطالبات موسسه اعتباری افزایش یابد (این مساله به ویژه در رابطه با معاملات ابزارهای مشتقه در خارج از بورس موضوعیت می‌یابد)؛

○ وقوع تحولات سیاسی یا اقتصادی که بر ریسک اعتباری هر یک از طرف‌های مقابل خارجی اثرگذار باشد. به عنوان مثال، طرف‌های مقابل

خارجی دارای بازارهای صادراتی مطمئن یا آن گروه از طرف‌های مقابل
خارجی دارای روابط تجاری نزدیک با موسسات تولیدی مستقر در
کشورهای توسعه یافته، منابع در معرض خطر به مراتب کمتری را
نسبت به موسسات فعال در بازار محلی، به خود اختصاص می‌دهند؛
○ توانایی موسسه در مدیریت اثربخش منابع در معرض خطر از طریق
نماینده‌گی در کشور طرف مقابل، نمایندگی منطقه‌ای و یا هرگونه
ترتیبات دیگری که از دریافت به موقع گزارش‌ها و واکنش مناسب
نسبت به هرگونه مشکلی اطمینان می‌دهد.

(جدول ۱)

گزارش منابع در معرض ریسک کشوری (ناخالص) (سه ماهه سال

ارقام به میلیون ریال

نام موسسه اعتباری:

کل منابع در معرض ریسک کشوری (ناخالص)			منابع در معرض ریسک کشوری (ناخالص)									رتبه‌های کشوری	اسامی کشورها
			منابع در معرض ریسک کشوری (اقلام زیر خما)						منابع در معرض ریسک کشوری (اقلام بالای خما)				
			قراردادها و ابزارهای مشتقه			اعتبارات احتمالی			با سررسید بیش از یک سال	با سررسید بین ۷ ماه تا یک سال	با سررسید حداکثر ۷ ماه		
با سررسید بیش از یک سال	با سررسید بین ۷ ماه تا یک سال	با سررسید حداکثر ۷ ماه	با سررسید بیش از یک سال	با سررسید بین ۷ ماه تا یک سال	با سررسید حداکثر ۷ ماه								
													کشور الف
													کشور ب
													کشور ج
													.
													.
													.
													سایر کشورهایی که رتبه‌بندی شده‌اند:
													کشورهایی که رتبه‌بندی نشده‌اند
													جمع کل

توضیحات:

- ۱- منابع در معرض ریسک کشوری سایر کشورها (از جمله مربوط به کشورهای رتبه‌بندی شده و رتبه‌بندی نشده)، به صورت کلی در هر یک از ردیف‌های مربوط آورده شود.
- ۲- قراردادهای و ابزارهای مشتقه می‌بایست براساس روش منابع در معرض خطر جاری به اضافه منابع بالقوه در معرض خطر آتی ارائه شوند.
- ۳- گزارش می‌بایست منابع در معرض ریسک کشوری غیرمستقیم، موضوع بند ۷-۲ رهنمود را در برگیرد.
- ۴- در مواقعی که رتبه ریسک کشوری تعیین شده توسط موسسه یا رتبه ریسک کشوری موسسات رتبه‌بندی مستقل متفاوت باشد به ترتیبی که رتبه ریسک کشوری تعیین شده توسط موسسه رتبه‌بندی مستقل، پایین‌تر (درجه ریسک بالاتر) باشد در آن صورت لازم است رتبه پایین‌تر به عنوان رتبه ریسک کشوری منظور شود.
- ۵- به منظور محاسبه مجموع منابع در معرض خطر اقلام بالا و زیرخط ترازنامه، لازم است منابع در معرض خطر اقلام زیرخط پس از اعمال ضرایب تبدیل (موضوع بخشنامه‌های شماره ۱۹۶۴ و ۱۹۶۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۹)، به منابع در معرض خطر اقلام بالای خط اضافه گردد.

(جدول ۲)

گزارش منابع در معرض ریسک کشوری (خالص) (سه ماهه سال

ارقام به میلیون ریال

نام موسسه اعتباری:

منابع در معرض ریسک کشوری (خالص)												رتبه‌های کشوری	اسامی کشورها
منابع در معرض ریسک کشوری (اقلام زیرخطا)						منابع در معرض ریسک کشوری (اقلام بالای خطا)							
قراردادها و ابزارهای مشتقه			اعتبارات احتمالی										
با سررسید بیش از یکسال	با سررسید بین ۷ ماه تا یکسال	با سررسید حداکثر ۷ ماه	با سررسید بیش از یکسال	با سررسید بین ۷ ماه تا یکسال	با سررسید حداکثر ۷ ماه	با سررسید بیش از یکسال	با سررسید بین ۷ ماه تا یکسال	با سررسید حداکثر ۷ ماه	با سررسید بیش از یکسال	با سررسید بین ۷ ماه تا یکسال	با سررسید حداکثر ۷ ماه		
													کشور الف
													کشور ب
													کشور ج
													.
													.
													.
													سایر کشورهایی که رتبه‌بندی شده‌اند:
													کشورهایی که رتبه‌بندی نشده‌اند
													جمع کل

توضیحات:

- ۱- منابع در معرض ریسک کشوری سایر کشورها (از جمله مربوط به کشورهای رتبه‌بندی شده و رتبه‌بندی نشده)، به صورت کلی در هر یک از ردیف‌های مربوط آورده شود.
- ۲- خالص منابع در معرض خطر پس از کسر کلیه ذخایر محاسبه شده و وثایق نقدی (مشروط بر آن که این موارد، خود، در معرض ریسک کشوری نباشند) از مجموع منابع در معرض ریسک کشوری حاصل می‌شود.
- ۳- قراردادهای مشتقه می‌بایست براساس روش منابع در معرض خطر جاری به اضافه منابع بالقوه در معرض خطر آتی ارائه شوند.
- ۴- گزارش می‌بایست منابع در معرض ریسک کشوری غیرمستقیم، موضوع بند ۷-۲ رهنمود را در برگیرد.
- ۵- در مواقعی که رتبه ریسک کشوری تعیین شده توسط موسسه یا رتبه ریسک کشوری موسسات رتبه‌بندی مستقل متفاوت باشد به ترتیبی که رتبه ریسک کشوری تعیین شده توسط موسسه رتبه‌بندی مستقل، پایین‌تر (درجه ریسک بالاتر) باشد در آن صورت لازم است رتبه پایین‌تر به عنوان رتبه ریسک کشوری منظور شود.
- ۶- به منظور محاسبه مجموع منابع در معرض خطر ارقام بالا و زیرخطا ترانامه، لازم است منابع در معرض خطر ارقام زیرخطا پس از اعمال ضرایب تبدیل (موضوع بخشنامه‌های شماره ۱۹۶۴ و ۱۹۶۵ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۲۹)، به منابع در معرض خطر ارقام بالای خطا اضافه گردد.

(جدول ۳)

گزارش منابع در معرض ریسک کشوری (خالص) (سه ماهه سال)

سرمایه پایه: میلیون ریال

نام موسسه اعتباری:

نسبت کل منابع در معرض ریسک کشوری (خالص) (بدون توجه به سررسید) به سرمایه پایه (درصد)	کل منابع در معرض ریسک کشوری (خالص) (بدون توجه به سررسید) ارقام به میلیون ریال	کل منابع در معرض ریسک کشوری (خالص) ارقام به میلیون ریال			رتبه‌های کشوری	اسامی کشورها
		با سررسید بیش از یک سال	با سررسید بین ۶ ماه تا یک سال	با سررسید حداکثر ۶ ماه		
						کشور الف
						کشور ب
						کشور ج
						.
						.
						.
						سایر کشورهایی که رتبه‌بندی شده‌اند:
						کشورهایی که رتبه‌بندی نشده‌اند
						جمع کل

(جدول ۴)

گزارش مطالبات غیر جاری برون مرزی* (سه ماهه سال)

کل منابع در معرض ریسک کشوری (ناخالص) (بدون توجه به سررسید):.....میلیون ریال

نام بانک:

نسبت کل مطالبات غیر جاری در معرض ریسک کشوری به کل منابع در معرض ریسک کشوری (ناخالص) (درصد)	کل مطالبات غیر جاری در معرض ریسک کشوری (ناخالص) (بدون توجه به سررسید) ارقام به میلیون ریال	مطالباتی که بیش از ۱۸ ماه از سررسید یا قلمح پرداخت اقساما آنها گذشته	مطالباتی که از سررسید یا قلمح پرداخت اقساما آنها بیش از ۶ ماه و کمتر از ۱۸ ماه گذشته	مطالباتی که از سررسید یا قلمح پرداخت اقساما آنها بیش از ۳ ماه و کمتر از ۶ ماه گذشته	نوع ارز	نوع مطالبات در معرض ریسک کشوری	رتبه‌های کشوری	اسامی کشورها
								کشور الف
								کشور ب
								کشور ج
								.
								.
								.
								سایر کشورهایی که رتبه‌بندی شده‌اند:
								کشورهایی که رتبه‌بندی نشده‌اند
								جمع کل

* منظور، مطالبات غیر جاری از طرف مقابل، موضوع بند ۴ ماده ۲ این رهنمود می‌باشد.

